

MALATYA — ASLANTEPE İSKELETLERİ

Dr. Seniha TUNAKAN

Antropoloji profesörü

1969 yazında Roma Üniversitesi Paletnologia Enstitüsü adına Prof. Salvatore M.Puglisi'nin başkanlığında Malatya-Aslantepe kazısında çıkarılan biri tam diğeri belden aşağısı olmayan iki iskelet incelenmek üzere Kürsümüze gönderilmiştir.

Aslantepe Hafriyatı Bakanlık Temsilcisi sayın Yüksel Taş'ın bize yazılı olarak verdiği bilgiye göre tam olarak çıkarılan 1. No.lu iskelet 26.8.1969 günü Eski Tunç çağı katında, kerpiç duvarlı evin tabanında, yarım metrelik bir çukur içinde, baş doğuya gelmek üzere, ayaklar karına çekik sağ el iki bacak arasında olmak üzere "Hocker" vaziyetinde gömülmüş olarak bulunmuştur (Res. 1). İskeletin boynunda kırmızı, beyaz, siyah taşlardan ve hayvan kabuklarından yapılmış iki sıralı bir kolye, kolyenin yanında da siyah bazalt taştan bir damga mühürü bulunmuştur. Ayrıca iskeletin gönderildiği sandıktan toprak içine karışmış seramik parçaları da çıkmıştır.

Bu iskeletin muhafaza durumu iyi olmayıp uzun kemiklerden bir iki parça dışında, incelemeye elvermiyecek şekilde küçük parçalar halindedir. Hâfirlar herhalde iskeletin gömülüşt vaziyetini muhafaza etmek amaciyle olacak iskeleti olduğu gibi toprağıla beraber sandığa koymuşlar, nakil esnasında bozulmaması için de üzerine alçı dökmüşler ve alçının rutubetile kemikler daha da yumuşak hale geldiğinden, resimde de görüldüğü gibi, zaten kırık olan kemikleri topraktan ayırmak pek mümkün olamamış ve toplayabildiğimiz kadarile de bunların incelenmesi için yeterli materyal elde edilememiştir. Bu nedenle burada, kazılarda çıkarılan iskeletlerin -şimdiye kadar yapıldığı gibi- lüzum görüldüğü takdirde fotoğrafı alındıktan sonra topraktan çıkarılmasını, nakil esnasında kırılmamasını sağlayacak şekilde bir ambalajla gönderilmesi gereğini önemle belirtmek isteriz.

İskeletin kafasından bir araya getirilmesi kabil olmayan küçük parçalar vardır. Uzun kemikler tamamen kırılmış, kalça kemiği, omurlar, el ve ayak kemiklerinden de ayrı ayrı parçalar toplanmıştır. Bunların içinde sadece bu iskeletin bir kadına ait olduğunu teşhis etmemize yardım eden sağ ve sol humerus başları ile sağ humerus'un alt epiphyse'i bir de condyl'leri mevcut olmayan sol femur bulunmaktadır (Res. 2). Bunlar üzerinde alabildiğimiz ölçüler ve hesapladığımız endisler aşağıda gösterilmiştir:

Humerus

	sağ	sol
Humerus başı vert. çapı	3,6 cm	3,7 cm
Humerus başı trans. çapı	3,3	3,35
Alt epiphyse geniş.	5,1	

Sol femur

Femur başı vert. çapı	3,8 cm
Femur başı trans. çapı	3,7
Trochanter-altı sajit. çap	1,75
Trochanter-altı trans. çap	2,9
Diaphyse ortasının sajit. çapı	2,4
Diaphyse ortasının trans. çapı	2,3
Diaphyse ortası çevresi	7,3
Platymerie endisi	60,34
Pilastricus endisi	95,83

Bu uzun kemiklere ait parçalarda alt ve üst epiphyse'lerde kırık halkalarının kemikleşmiş olması bir de alt çeneye (Mandibula) ait sol taraf kolunun (Ramus mandibulae) alveoler kısımla birleştiği yerde 3. moların bulunması, öte yandan mevcut birkaç azı dişinin aşınmış olmaları bu kişinin çoktan ergin çağa ulaşmış olduğunu göstermektedir. İskelete ait parçalar da bütünüle bunun ufak yapılı bir kişiye ait olduğu kanısını vermektedir.

Humerus başları çok küçük olup vertikal çapları sağda 3,6 cm, solda 3,7 cm; transversal çapları sağda 3,3 cm, solda 3,35 cm olarak bulunmuştur. Bu bulgular bugünkü Beyaz ırklarda tesbit edilen kadın ortalamasının altında olup cinsler arasındaki sınırın da çok altına

düşmektedir¹. İskelette diğer özelliklerle birlikte bir cins diagnozu olarak ele alınabilen bu karakter her ne kadar ırklar arasında bazı farklılıklar gösterirse de bu küçük çaplarla bu iskeletin bir kadına ait olduğu yargısını değiştirecek nitelikte değildir. Kafaya, alt ve üst çenelere ait tek tek bazı parçalar da bunu destekler görünmektedir. Bu ölçüler, 1964 yılında Alaca-Höyük'te Eski Tunç çağı katında "Hocker" vaziyetinde bulunmuş olan kadın iskeleti ölçülerile karşılaştırıldığında Aslantepe kadın iskeletinde bu ölçülerin çok küçük olduğu görülür². Sol humerus diaphyse'i de (diğeri mevcut değildir) çok ince ve humerus başile orantılı bir gelişme göstermektedir. Elimizde mevcut sağ humerus'un alt epiphyse'inde *Fossa olecrani*'nin perforasyonu yani delik olması dikkate değer. İnsanlarda dirseğin flexion-extension kapasitesine bağlı olan öte yandan ön-kolun kola nazaran relatif uzunluğula ilgili olan bu oluşum hemen bütün ırklarda görülür. Kadınlarda erkeklerden daha fazla raslanır, sağ-sol farkı da sol taraf lehindedir. Bugünkü Avrupalılar'da az raslanan bu oluşum prehistorik ve protohistorik tiplerde ve bugünkü ilkel ırklarda fazlasıyla görülmektedir. Bu itibarla incelediğimiz bu humerus, dolayısıyla bu iskelet, bu karakterle çağına uygun bir özelliği taşıyor demektir.

İncelediğimiz sol femur'un alt condyl'leri mevcut değildir. Femur başı küçük olup yuvarlağa yakın bir biçimdedir. Femur başı vertikal çapı 3,8 cm, transversal çapı 3,7 cm olarak bulunmuştur. Femur gövdesi (diaphyse) ince olup femur başile orantılı yapıdadır. Femur gövdesinin yukarı kısmı, trochanter'ler altında, ön-arka yönde belirgin bir yassılaşıma göstermektedir. *Platymerie* endisile ifade edilen bu oluşum bu femur'u 60,34 endis değerile *hyperplatymèrique* femur'ler grubuna sokmaktadır. Bilindiği gibi femur gövdesinin yukarı kısmının genellikle yassı olması tamamen insana özge bir karakter olup Neolithique'lerle birlikte görünmeye başlamıştır. Antropoit'lerde, Neandertal adamında ve Avustralyalılar gibi ilkel ırklarda femur'un bu kısmı yuvarlaktır³. Aslantepe femur'ü bu karakter yönünden

1 Martin - Saller: 1959, *Lehrbuch der Anthropologie*. cilt 11, Gustav Fischer Verlag. Stuttgart, s. 1042.

2 Tunakan, S.: Türk Tarih Kurumu adına, 1964 yılında, Alaca-Höyük'te yapılan kazıda çıkarılan iki Eski Bronz çağı iskeletinin incelenmesi. *Belleten*, cilt XXIX, sayı 116, 1965.

3 Olivier, G.: 1960, *Pratique Anthropologique*. Paris, s. 240.

Alaca-Höyük kadın femur'ü ile karşılaştırılacak olursa (75,76 endise karşılık 60,34 endisle) Aslantepe femur'ünün çok daha *platymer* olduğu görülür.

Femur gövdesinin ortasından alınan sajjital ve transversal çapların oranlanmasile elde edilen *pilastricus* endisi genellikle bu kemiğin arka yüzünde kemiğin boyunca uzanan Sarp çizginin (*Linea aspera*) gelişme derecesini yani bir *pilaster*'in mevcut olup olmadığını ifade eder. Pilaster'in meydana gelişi statik nedenlere kısmen de kas etkilerine bağlıdır ve insanın dik duruşuyla ilgilidir. Bu endis bu femur'de 95,83 olarak bulunmuştur. Buna göre bu femur'de *pilaster* mevcut değildir. Bilindiği gibi pilaster'de kişisel değişmeler gruplar arasında büyük ayrılıklar göstermektedir. Örneğin Fransızlar'da 80,7-131,9 arasında değişmektedir. Bu bakımdan ırklar arasında da ayrılıklar vardır. Ortalama olarak küçük endisler Japonlar'da, protohistorik Avrupa tiplerinde ve bugünkü Avrupalılar'da görülmektedir. Neolithique'de ise bu oluşum çok kuvvetli idi¹. Alaca-Höyük Eski Tunç çağı kadın iskeletinde bu endis sağda 111, 11, solda 119,23 olarak tesbit edilmiş ve bu femur'lerin orta derecede bir pilaster'e sahip oldukları görülmüştü. Halbuki Aslantepe kadın femur'u bu bakımdan küçük endis değeri ile Alaca-Höyük iskeletinden ayrılmaktadır. Fakat bu ayrılık aynı bir gurup içinde görülen kişisel değişmelerin iki ekstrem değeri gibi kabul edilebilir.

Elimizde kafa ve yüze ait bilgi sağlayacak materyal bulunmadığından inceleyebildiğimiz kadarile bu iskeletin ırk tipi hakkında bir yargıya varmamız, malesef, mümkün olamamıştır.

11. No. lu İskelet aynı evin kapı istikametinde ve 1. No.lu iskeletin bulunduğu seviyeden 75 cm aşağıda bulunmuş olup belden itibaren alt kısmı mevcut değildir. İskelet bir çukur içinde değil baş kısmı güney-doğu yöne gelmek üzere doğrudan doğruya taban üzerinde bulunmuştur. Bu iskeletin de muhafaza durumu birinciden farklı olmayıp ne kafa ne de iskelet kalıntıları bir inceleme yapmaya elverişlidir. Kazı sırasında fotoğrafı da çekilmemiştir. Bütün çabamıza karşın burada bu iskelet hakkında en ufak bir bilgi verebilecek durumda olmadığımızı üzülerek belirtmek isteriz.

1 Martin - Saller: 1959, *Lehrbuch der Anthropologie*. cilt 11, s. 1082.

Sonuç

Aslantepe'de çıkarılan iskeletlerden ancak 1. No. lu iskeletin uzun kemiklerinden bazı parçalar incelenebilmiştir. Bu iskelet ergin çağa ulaşmış, ufak yapılı bir kadına aittir. Elde mevcut küçük parçalardan kafa morfolojisine ait bir bilgi sağlanamadığından bu iskeletin ırk tipi hakkında bir yargıya varmak mümkün olamamıştır.

11. No. lu iskelet incelenememiştir.

Bu iskeletlerde azı dişlerinin erkenden aşınmış olması bizi bundan önce Alaca-Höyük Eski Tunç çağı iskeletlerini incelerken vardığımız yargıya götürmektedir, yani bunun nedenini bu çağ insanların besin maddelerinin niteliğinde aramak lâzımdır. Öte yandan Alaca-Höyük ve Malatya-Aslantepe iskeletlerinin "Hocker" vaziyetinde gömülmüş olmaları da bize bu tarz ölü gümmе âdetinin Tunç çağında (M. Ö. 11. bin yıllarında) Anadolu'muzda yaygın olduğunu göstermektedir.

Yazımızı bitirirken bize 1969 yazında Malatya-Aslantepe kazısında çıkarılmış olan iki Eski Tunç çağı iskeletini inceleme fırsatını veren sayın hâfir Prof. Salvatore M. Puglisi'ye ve Kazı Bakanlık Temsilcisi sayın Yüksel Taş'a burada teşekkürlerimizi sunmayı zevkli bir borç biliriz.

Les squelettes de Malatya-Aslantepe

RÉSUMÉ

Deux squelettes, l'un entier et l'autre dont la partie inférieure manque à partir de la taille, ont été trouvés dans les fouilles de Malatya-Aslantepe dirigées par Monsieur le Professeur Salvatore M. Puglisi pendant l'été 1969, au nom de l'Institut de Palethnologie de l'Université de Rome et ont été envoyés à notre département pour être étudiés.

Le premier squelette qui appartient à l'époque de bronze, se trouvait enseveli dans une fosse d'un demi mètre de profondeur en position accroupie, la tête tournée vers l'est (Fig. 1). Ce squelette appartient à une femme adulte, de petite taille. Quelques fragments des os

des membres du squelette ont pu être étudiés (Fig.2). Les os crâniens dont on disposait étant en très petits morceaux, on n'a pas pu se faire une idée de la morphologie du crâne. Par conséquent, il a été impossible de se rendre compte à quel type de race appartient ce squelette.

Le second squelette se trouvait tout au fond, 75 cm plus bas du niveau du premier, la tête tournée vers le sud-est. Il a été impossible de l'étudier.

Le fait que les molaires de ces deux squelettes ont été usées avant le temps, nous conduit au même résultat que celui auquel nous sommes parvenus en étudiant les squelettes déjà trouvés dans les fouilles d'Alaca - Höyük appartenant également à l'époque de bronze. C'est à dire qu'il faut attribuer ce fait à la qualité des aliments dont se nourrissaient les hommes de cette époque.

D'autre part, le fait que les squelettes d'Alaca - Höyük et d'Aslantepe se trouvent dans la position accroupie, nous prouve que cette manière d'enterrer les morts était très répandue en Anatolie à l'époque de bronze.

Res. 1—Bir çukur içinde *Hocker* vaziyetinde bulunmuş olan 1 No.lu iskelet (*)

Res. 2—1. No.lu iskelete ait incelenebilen uzun kemik kalıntıları

* Bu resim Harfiyat Bakanlık Temsilcisi sayın *Yüksel Taş* tarafından çekilmiştir.

